

УДК 347.78.025:72.092

DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.230221.26.714

АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ПРОЄКТ В АРХІТЕКТУРНИХ КОНКУРСАХ

БАБЕНКО В. А.^{1*}, канд. іст. наук, доц.,
ДАВИДЕНКО К. О.², магістрант арх.

^{1*} Кафедра українознавства, документознавства та інформаційної діяльності, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 46-94-98, e-mail: ukr@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7105-4653

² Кафедра архітектури, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпро, Україна, тел. +38 (0562) 46-94-98, e-mail: katerynadavydenko97@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6481-7747

Анотація. Постановка проблеми. Архітектурне проектування, в процесі якого створюються об'єкти авторського права, є одією з ключових індустрій, на якій базуються економіки країн сучасного світу. Значення архітектурної діяльності для гармонійного розвитку суспільства беззаперечне, як із точки зору розроблення проєктів та створення споруд, культурна цінність яких має духовний характер, так і завдяки функціональній цінності архітектури, що містить у собі естетичну, соціальну та побутову складові. Авторське право на архітектурні твори – це важлива форма охорони та захисту прав архітекторів і нехтування цим правом зазвичай викликає судові спори. В Україні до сьогодні існує проблема обізнаності з питань авторського права, як щодо архітектурних проєктів, так і щодо багатьох аспектів архітектурної діяльності, зокрема, дотримання авторських прав архітекторів у разі участі їх проєктів в архітектурних конкурсах. **Мета статті** – дослідити архітектурні твори, що подаються на конкурси, як об'єкти права інтелектуальної власності, вивчити та узагальнити існуючі правила участі архітектурних проєктів в архітектурних конкурсах, правомірність їх використання замовниками конкурсів та дотримання авторських прав архітекторів, у тому числі студентів та магістрантів архітектури. **Висновки.** Участь архітекторів в архітектурних конкурсах наразі постає надзвичайно важливою проблемою у зв'язку з питанням дотримання авторського права як досвідчених, так і молодих архітекторів, особливо якщо учасниками конкурсу стають студенти архітектурних та будівельних навчальних закладів. Комплекс прав автора на результат його творчої діяльності в галузі архітектури виникає з моменту створення твору (у тому числі проєкту), незалежно від того, був він закінчений і оприлюднений або ні. Після реалізації проєкту права автора на побудовані будівлі, споруди й інші твори як об'єкти авторського права також належать авторові, якщо вони не були передані за договором, а також з урахуванням норм законодавства відносно прав на об'єкти, створені в результаті виконання трудового договору і на замовлення. Авторське право на проєкт належить тільки автору (авторам) і охороняється згідно із Законами України. Як бачимо, судова та законодавча системи України дають змогу архітектору (або іншому власнику авторських прав) захистити свій проєкт і права на нього, покарати тих, хто посягає на чужу інтелектуальну власність, та притягнути порушників до відповідальності. Правова захищеність рівна для всіх учасників конкурсу і може допомогти юним архітекторам не лише здобути досвід у процесі розроблення проєкту, на різних стадіях конкурсу, а й у разі перемоги, надалі брати участь у його реалізації, за умов дотримання замовником та організатором установлених правил та умов.

Ключові слова: право інтелектуальної власності; авторське право; архітектурний твір; архітектурний проєкт; архітектурні конкурси

COPYRIGHT FOR THE PROJECT IN ARCHITECTURAL COMPETITIONS

BABENKO V.A.^{1*}, Cand. Sc. (Hist.), Assoc. Prof.,
DAVYDENKO K.O.², Master

^{1*} Department of Ukrainian Study, Documentation and Information Activities, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, 24-a, Chernyshevskoho Str., 49600, Dnipro, Ukraine, tel. +38 (0562) 46-94-98, e-mail: ukr@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0001-7105-4653

² Department of Architecture, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, 24-a, Chernyshevskoho Str., 49600, Dnipro, Ukraine, tel. +38 (093) 25-46-196, e-mail: katerynadavydenko97@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6481-7747

Abstract. Problem statement. Works of architecture, as objects of copyright, is one of the key industries on which the economies of the countries of the modern world are based. The importance of architectural activity for the

harmonious development of society is unquestioning, both from the point of view of the development of projects and the creation of structures, the cultural value of which is of a spiritual nature, and due to the functional value of architecture, includes aesthetic, social and everyday components. Copyright in architectural works is an important form of protecting and enforcing the rights of architects and neglect of this right usually leads to litigation. There is a problem of awareness of copyright issues in Ukraine, both in architectural projects and in many aspects of architectural activities, in particular, the observance of the copyright of architects when their architectural projects participate in architectural competitions. **The main objective.** Research of architectural works submitted to competitions as objects of intellectual property rights, study and generalization of existing rules of participation of architectural projects in architectural competitions, legality of their use by competition customers and observance of copyrights of architects, including students and masters of architecture. **Conclusions.** The participation of architects in architectural competitions is an extremely important issue due to the copyright of both experienced and young architects, especially if the participants in the competition are students of architectural and construction universities. The complex of copyright on the result of his creative activity in the field of architecture arises from the moment of creation of the work (including the project), regardless of whether it was completed and published or not. After the implementation of the project, the author's rights to constructed buildings, structures and other works as objects of copyright also belong to the author, if they were not transferred under the contract, as well as taking into account the law on rights to objects created by the employment contract and to order. The copyright for the project belongs exclusively to the author (authors) and is protected in accordance with the Laws of Ukraine. As we can see, the judicial and legislative systems of Ukraine allow an architect (or other copyright owner) to protect his project and rights to it, to punish those who encroach on someone else's intellectual property and to bring violators to justice. Legal protection is equal for all participants of the competition and can help young architects not only to gain experience in project development, at different stages of the competition, but also in case of victory, to further participate in its implementation, subject to compliance with the rules and conditions.

Keywords: *intellectual property law; copyright; architectural work; architectural project; architectural competitions*

Постановка проблеми. Твори архітектури як об'єкти авторського права є результатом однієї з ключових індустрій, на якій базуються економіки країн сучасного світу. Значення архітектурної діяльності для гармонійного розвитку суспільства беззаперечне, як із точки зору розроблення проектів та створення споруд, культурна цінність яких має духовний характер, так і завдяки функціональній цінності архітектури, що містить у собі естетичну, соціальну та побутову складові.

«В архітектурному творі взаємозалежними є функціональні (корисність), естетичні (краса) і технічні (якість) функції» [1, с. 95]. Твори архітектури як об'єкти авторського права потребують особливої охорони та захисту в сучасному суспільстві. Авторське право на архітектурні твори – це важлива форма охорони та захисту прав архітекторів і нехтування цим правом зазвичай викликає судові спори.

В Україні до сьогодні існує проблема обізнаності з питань авторського права, як щодо архітектурних проектів, так і щодо багатьох аспектів архітектурної діяльності, зокрема, щодо використання архітектурних

проектів як об'єктів права інтелектуальної власності (далі ОПІВ) у архітектурних конкурсах.

Згідно з Бернською конвенцією та Законом України «Про авторське право і суміжні права» (ст. 11) авторське право на твір «...виникає внаслідок факту його створення і не потребує виконання будь-яких формальностей у відповідному відомстві» [2]. Вказаний закон (ст. 8) відносить до об'єктів авторського права твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва та визначає поняття «твір архітектури» як «твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)» [2].

Велика частка архітектурних творів виникає у вигляді проектів та збудованих на їх основі архітектурних споруд унаслідок проведення архітектурних конкурсів різного рівня. Тому особливо актуальними на сьогодні постають наукові дослідження щодо правомірності використання авторських прав на архітектурні проекти в архітектурних конкурсах.

Аналіз публікацій. Проблеми охорони та захисту архітектурних творів як об'єктів авторського права, приділяли увагу провідні вчені у галузі права ІВ, зокрема: П. Ю. Цибулев, Ю. Л. Бошицький, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Р. В. Дробязко та інші. Наукова розвідка Н. Мироненко та Л. Работягової «Твір архітектури як об'єкт договірних відносин» не тільки аналізує нормативно-правову законодавчу базу в Україні, а й розкриває питання авторського права на архітектурний твір на різних стадіях проектування [3].

Важливі аспекти захисту авторського права на твори архітектури та містобудування висвітили А. В. Солонар, О. В. Солонар, А. О. Вербицькою [4; 5]. Зокрема, стаття А. Вербицької «Окремі питання правового статусу суб'єктів авторського права в галузі архітектури» присвячена розкриттю прав співавторів архітектурного проекту [5].

Останніми роками з'явилися інші дослідження щодо авторських прав на твори архітектури, проблеми їх охорони та захисту, у яких взяли участь і молоді архітектори [6–8]. Однак ці дослідження не розглядають проблему дотримання прав інтелектуальної власності архітекторів на архітектурні проекти, що подаються на конкурси. У цьому аспекті заслуговує на особливу увагу лише монографія Ганни Бондар «Архітектурні конкурси та конкурси розвитку територій: демократія в дії», де розкрито структуру проведення конкурсів в Україні, нормативно-регульовальні фактори впливу на перебіг конкурсу, права та умови участі для учасників та замовників, висвітлено необхідність популяризації конкурсної практики, як обов'язкового елемента розроблення тендерних архітектурних проектів і містобудівної документації [9].

Але проблему дотримання авторських прав архітекторів, у тому числі молодих архітекторів (студентів та магістрантів архітектурних спеціальностей) – учасників конкурсів досліджено недостатньо, вона потребує більш глибокого розгляду та вивчення, узагальнень та класифікації.

Мета роботи – розгляд архітектурних творів, що подаються на конкурси, як об'єктів права інтелектуальної власності, вивчення та узагальнення існуючих правил участі архітектурних проектів в архітектурних конкурсах, правомірність їх використання замовниками конкурсів та дотримання авторських прав архітекторів, у тому числі студентів та магістрантів архітектури.

Виклад матеріалу. Конкурсні розробки проектів набувають все більшої популярності в архітектурному середовищі, бо допомагають «гуманізувати» процеси аналізу середовища та архітектурного проектування для забудови міст за допомогою залучення майстрів із різним рівнем практики та досвіду. Архітектурні конкурси – це форма творчого змагання, участь у якому дає змогу й студентам архітектурних та будівельних ЗВО поборотися на одному рівні з відомими архітекторами в абсолютно рівних умовах.

Участь архітекторів у творчих проектних конкурсах наразі постає надзвичайно важливою проблемою у зв'язку з дотриманням авторського права молодих архітекторів, особливо якщо учасниками конкурсу стають студенти архітектурних та будівельних навчальних закладів.

Постановою Кабінету Міністрів України встановлено єдині вимоги до організації і проведення архітектурних та містобудівних конкурсів для виявлення кращих архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та економічних проектних пропозицій, ідей, концепцій щодо об'єктів архітектури та містобудування і визначення виконавців проектно-кошторисної та містобудівної документації [10].

Розроблення проектів об'єктів архітектури, згідно із Законом України «Про архітектурну діяльність», здійснюється тільки на конкурсній основі, бо реалізація цих проектів має суттєвий вплив на розвиток і формування забудови населених пунктів, а також об'єктів, які розміщуються в зоні охорони пам'яток історії та культури або можуть негативно впливати на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Необхідність проведення таких конкурсів визначається згідно з вимогами містобудівного законодавства та за рішеннями центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів місцевих рад, а також за ініціативою замовників та об'єднань професійних архітекторів [11].

Архітектурні та містобудівні конкурси (місцеві, регіональні, всеукраїнські, міжнародні) проводяться «...для виявлення кращих архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та економічних проектних пропозицій щодо об'єктів містобудування та архітектури і визначення виконавців проектної документації <...> і можуть організовуватися також для виявлення кращої проектної пропозиції щодо забудови конкретних земельних ділянок. Архітектурні та містобудівні конкурси можуть проводитися також із метою виявлення оптимальних шляхів розв'язання науково-технічних проблем удосконалення будівництва і будівельного виробництва, вирішення окремих складних інженерно-технічних питань» [11, ст. 6].

Як відомо, існують різні види архітектурних конкурсів. В Україні з кожним днем набувають популярності відкриті архітектурні конкурси. Особливість саме відкритого типу конкурсів у тому, що

вони проводяться без обмеження кількості учасників та доступні для всіх майстрів, професійний рівень яких відповідає вимогам, установленим умовами конкурсу. На думку Г. Бондар, відкритий конкурс – «радіше “конкурс ідей”, а не проектів», «радіше конкурс концепцій...» [9, с. 51]. Та чи на рівних відбувається дотримання авторських прав молодих та маститих учасників конкурсів? Ця проблема потребує більш глибокого дослідження.

Окрім відкритого, існують також закритий та замовлений види конкурсу. До участі у закритому конкурсі запрошуються конкретні учасники, або учасники методом відбору на умовах, що встановлюються замовником конкурсу. Закритий конкурс – це «радіше «конкурс проектів», а не ідей» [9, с. 52].

Замовлений конкурс проводиться у формі закритого конкурсу із замовленням проектів на договірних засадах. Інколи можливе проведення першого туру за умовами відкритого конкурсу, без обмежень кількості учасників та їх професійного рівня, а запрошення до другого туру учасники отримують безпосередньо за правилами закритого або замовленого конкурсу. Види архітектурних конкурсів за їх сутнісними ознаками подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Сутнісні ознаки архітектурних конкурсів за їх основними видами*

Назва конкурсу	Форма проведення конкурсу	Відбір учасників (кількісний та якісний)	Доступність конкурсу
Відкритий «Конкурс ідей», а не проектів», «конкурс концепцій»	Відкрита	Проводиться без обмеження кількості учасників	Доступний для всіх майстрів, професійний рівень яких відповідає вимогам, установленим умовами конкурсу.
Закритий «Конкурс проектів», а не ідей»	Закрита	Конкретні учасники, будь-які учасники методом відбору	Відбір на умовах, установлених замовником конкурсу.
Замовлений	Форма закритого конкурсу	З обмеженнями щодо учасників закритого або замовленого конкурсу	Відбір учасників із замовленням проектів на договірних засадах.
	Змішана форма: – перший тур за умовами відкритого конкурсу, – другий тур за умовами закритого або замовленого конкурсу.	– без обмежень кількості учасників та їх професійного рівня; – з обмеженнями закритого або замовленого конкурсу	– доступний для всіх майстрів, професійний рівень яких відповідає вимогам, установленим умовами конкурсу; – відбір на умовах, установлених замовником конкурсу.

*Таблицю створено авторами на основі джерел [9; 10; 13].

Архітектурні конкурси, як особливе популярні серед замовників, бо надають явище в професійному середовищі, досить змогу і задовольнити потреби замовника і,

одночасно, поліпшити архітектурне середовище для його майбутніх користувачів. Проте сам процес проведення конкурсів дуже складний, багатоетапний, потребує чіткої організації і структурованості, збереження анонімності та абсолютної нейтральності членів журі, до складу якого повинно входити не менш як дві третини висококваліфікованих фахівців у сфері містобудування та архітектури.

Програми й умови архітектурних та містобудівних конкурсів складаються за участю Національної спілки архітекторів України або її місцевих організацій. Тривалість відкритого конкурсу з одного туру повинна бути не меншою ніж чотири місяці, при цьому часу на розроблення проєктів відводиться не менше двох місяців [11, ст. 6].

Конкурсний проєкт належить автору (авторам) та охороняється згідно з пунктом 59 Постанови Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1999 р. № 2137 «Порядок проведення архітектурних та містобудівних конкурсів», Законами України «Про авторське право і суміжні права» та «Про архітектурну діяльність» [10].

Для чіткого врегулювання відносин між авторами конкурсного проєкту та організатором укладається декларація авторства – основний документ, підписаний авторами та замовником (організатором), яка унеможливує непорозуміння на етапі оприлюднення результатів. Цей документ базується на положеннях ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 6 Закону України «Про архітектурну діяльність», щодо яких: «Інформація про оголошення і результати конкурсу повинна бути оприлюднена у відповідних друкованих засобах масової інформації» [2; 11]. Інформація про учасників команди та авторів проєкту (прізвища, імена, по батькові, адреси, банківські реквізити, ідентифікаційні коди), а також пропозиції щодо розподілу можливої премії між членами авторського колективу, завірені їх підписами, подаються в запечатаному конверті з девізом.

Декларація авторства звільняє замовника конкурсу від проблеми розподілу досягнень в авторському колективі, та чітко прописує відсоткові співвідношення витрачених зусиль для розподілу ймовірних подальших грошових винагород. Але замовник має пам'ятати, що згідно із Законом України «Про архітектурну діяльність», «автор проєкту, який переміг у конкурсі, має переважне право на подальше розроблення проєктної документації, якщо інше не передбачено умовами конкурсу», а також, що «особа, конкурсний проєкт якої визнано кращим, користується переважним правом його реалізації» [11].

Важливим аспектом, з точки зору охорони авторських прав архітекторів – переможців конкурсу, є прописане у пункті 56 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок проведення архітектурних та містобудівних конкурсів» положення, згідно з яким: «Якщо переможець конкурсу з будь-яких причин не може безпосередньо здійснювати подальше розроблення проєктно-кошторисної або містобудівної документації, за ним зберігається право на авторську участь у цій роботі або, за його згодою, на отримання відповідної авторської винагороди за використання його конкурсного проєкту в порядку, встановленому законодавством» [10]. У разі відмови переможця конкурсу від подальшої реалізації його конкурсного проєкту замовник конкурсу на підставі рекомендацій журі, викладених у протоколі про підсумки конкурсу, може обрати для реалізації інший премійований проєкт.

Найчастіше автором проєкту виступає не одна людина, а творчий колектив, який може складатися з різних за фахом та кваліфікаційним рівнем осіб. І тоді виникає питання співавторства та його основних принципів, прописаних у законодавстві. Особливо важливий принцип, який регулює значущість роботи кожного з учасників у відсотковому співвідношенні до повного обсягу проєкту та який має оговорюватися співавторами в усній або письмовій угоді перед початком роботи над проєктом. Таким чином, за допомогою декларації авторства,

організатор (замовник) знімає із себе відповідальність щодо вирішення спірних ситуацій серед команди (авторського колективу учасників) та в разі їх виникнення має право вилучити проєкт із фіналу конкурсу.

Авторське право, у випадку колективної роботи над проєктом, належить усім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення (роздільне і нероздільне співавторство). Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.

Слід зауважити, що право на твір рівнозначне навіть у разі співпраці різних за рівнем досвіду творців, як, наприклад, у студентських командах під керівництвом досвідченого архітектора. Але у разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку [2]. Результати конкурсу також можна оскаржити в судовому порядку [9, с. 34]. Лише якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

Оголошення інформації та результатів конкурсу зазвичай відбувається у відповідних друкованих засобах масової інформації, згідно з попередньо узгодженими термінами. Виявлення переможців передбачає надання автору переможного проєкту, окрім визнання та матеріальної винагороди, заохочувального права на розроблення робочої документації на всіх стадіях реалізації проєкту (якщо в декларації не зазначено інше) [10]. У випадку порушень щодо авторського права учасників конкурсу ціна відповідальності визначається згідно з чинним законодавством України. Зокрема, адміністративна і кримінальна відповіда-

льність за порушення прав інтелектуальної власності передбачається ст. 51-2 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення», яка визначає покарання у вигляді штрафу від 170 до 3 400 грн, та ст. 176 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність порушника авторських прав у вигляді штрафу від 3 400 до 51 000 грн або позбавлення волі на термін від трьох до шести років із забороною певної професійної діяльності на строк до трьох років або таку, що вимагає конфіскації і знищення всіх екземплярів твору [12].

Під час проведення архітектурних конкурсів, участь у яких беруть і студенти (магістранти) архітектурних спеціальностей будівельних ЗВО, трапляються непоодинокі випадки недотримання замовниками (організато-рами) конкурсів авторського права молодих архітекторів на розроблений ними проєкт. Як відомо, студенти та магістранти архітектурних спеціальностей охоче беруть участь у подібних конкурсах.

На слушну думку Ганни Бондар, «Конкурс є соціальним ліфтом для молодих фахівців. Суто на конкурсній основі молоді команди можуть отримати важливе, значуще для суспільства замовлення» [9, с. 32]. На практиці відомі факти, коли після перемоги у конкурсі архітектурного проєкту та його подальшої реалізації імена авторів-студентів не було внесено в авторський колектив розробників. Окрім цього, під час підписання декларацій авторства допускаються нечіткі або протирічні формулювання, що можуть спричинити порушення авторських прав учасників конкурсу.

Прикладом зазіхання на майнове право автора можна вважати Міжнародний архітектурний конкурс, що проводився навесні 2020 року у Львові під керівництвом організації Contest, яка в декларації авторства зазначила пункт 4: «Співавтори погодилися передати виключні майнові авторські права Замовнику Міжнародного відкритого архітектурного конкурсу на кращу проєктну пропозицію торгового центру з готельним блоком Grand Hotel Lviv

та конференц-залом по вул. Дорошенка, 2 у м. Львові (далі – Замовник). Виключні майнові авторські права передаються Замовнику на строк охорони авторського права і діють (розповсюджуються) як на території України, так і за її межами».

Згідно з усіма законодавчими та нормативними документами, зокрема, Законом України про авторське право і суміжні права, до майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать: право на використання твору; виключне право дозволяти використання твору; право перешкоджати неправомірному використанню твору, у тому числі забороняти таке використання.

Діючи в Україні «Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури» чітко прописують виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та передбачають і право їх участі в реалізації проєктів цих творів. Якщо автори проєктів архітектурних конкурсів згодні передати свої виключні майнові права, вони мають укласти договори про передачу прав на використання творів архітектури.

Договори укладаються в письмовій формі. Важливим аспектом в укладанні подібного договору постає таке: «Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами

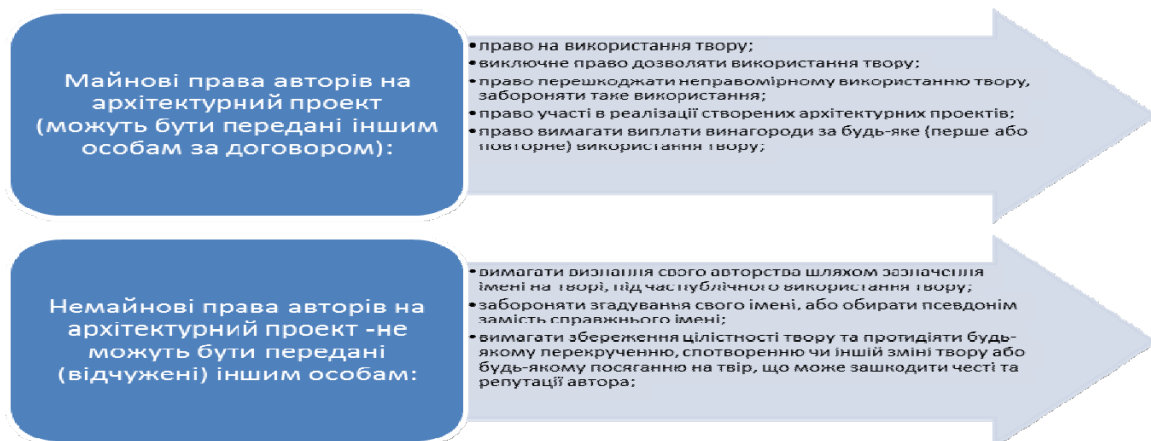
досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру та порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких на вимогу однієї із сторін має бути досягнуто згоди)».

Як бачимо, у наведеній вище декларації авторства, такі важливі пункти використання об'єкта права інтелектуальної власності, як розмір та порядок виплати авторської винагороди не були прописані в означеному документі. Навіть територію використання ОПІВ чітко не визначено [13].

На практиці реальна ситуація визнання авторських прав через судову систему найчастіше виникає у випадках, коли конкурсний проєкт передається на стадію робочої документації без попереднього узгодження з авторами. В такій ситуації учасник може звернутися до Постанови Кабінету Міністрів, яка визначає, що премії та додаткові види заохочень не наділяють організаторів жодними майновими правами на відзначений ними проєкт [10]. Тому автори проєктів мають право, користуючись своїми майновими правами, вимагати окремої винагороди (незалежно від отриманої премії) за будь-яке (перше чи повторне) використання твору. Майнові та немайнові права авторів архітектурних проєктів, що подаються на конкурси, можна класифікувати та навести у вигляді таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

Майнові та немайнові права авторів архітектурних проєктів в архітектурних конкурсах*

*Таблицю створено авторами на основі джерел [2; 10].

За висновками вказаного конкурсу не було виявлено порушень щодо майнових прав, автори-переможці були визначені та отримали власні винагороди, а колектив, що посів перше місце, отримав право на подальше розроблення проекту. В даному випадку цей пункт можна вважати просто юридично нечітко прописаним за формулюванням, але якби виникла суперечлива ситуація, довести свою правоту та захистити свої майнові права авторам було б досить важко, або навіть неможливо.

Висновки. Таким чином, комплекс прав автора на результат його творчої діяльності в галузі архітектури виникає з моменту створення твору (у тому числі проекту), незалежно від того, був він закінчений і обнародований або ні. Після реалізації проекту права автора на побудовані будівлі, споруди й інші твори як об'єкти авторського права також належать авторові, якщо вони не були передані за договором, а також з урахуванням норм законодавства відносно прав на об'єкти, створені в результаті виконання трудового договору і на замовлення.

У разі відмови переможця конкурсу від подальшої реалізації його конкурсного

проекту замовник конкурсу на підставі рекомендацій журі, викладених у протоколі про підсумки конкурсу, може обрати для реалізації інший премійований проект, але не може займатися подальшим розробленням на базі існуючих напрацювань. Авторське право на проект належить тільки автору (авторам) і охороняється згідно із Законами України [2; 10; 11; 13].

Як бачимо, судова та законодавча системи України дають змогу архітектору (або іншому власнику авторських прав) захистити свій проект і права на нього, покарати тих, хто посягає на чужу інтелектуальну власність та притягнути порушників до відповідальності. Правова захищеність рівна для всіх учасників конкурсу і може допомогти юним архітекторам-початківцям не лише здобути досвід у процесі розроблення проекту, на різних стадіях конкурсу, а й, у разі перемоги, надалі брати участь у його реалізації, за умов дотримання замовником та організатором установлених правил та умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Право інтелектуальної власності : науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України. За заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненка, В. О. Жарова. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 432 с.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. Мироненко Н., Работягова Л. Твір архітектури як об'єкт договірних відносин. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 10–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2013_6_3
4. Солонар А. В., Солонар О. В. Питання захисту авторського права у сфері архітектури й містобудування: практичний аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 157–160.
5. Вербицька А. О. Архітектурні твори як об'єкти права інтелектуальної власності. Тенденції та інновації. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2018. № 4 (9). С. 21–25.
6. Бабенко В. А., Рижкова А. І. Законодавство України щодо творів архітектури та його правозастосування. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування : національні, європейські та міжнародні виміри* : матер. VII Всеукр. наук.-практ. конф. мол. вч. та студ. з проблем інтелектуальної власності. Київ : КНУ, 2019. С. 23–27.
7. Бабенко В. А., Рижкова А. І. Проблеми правової охорони та захисту творів архітектури, як об'єктів права інтелектуальної власності. *Проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві* : тези Всеукр. наук.-практ. конф. «Інтелектуальна власність в Україні». Упорядники : М. В. Савицький, Г. П. Євсєєва, В. А. Бабенко. Київ – Дніпро : НДІ ІВ НАПрНУ – ПДАБА, 2019. 424 с. С. 308–316.
8. Бабенко В. А., Терно Ю. В. Види порушень авторських прав на архітектурні твори. *Проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві* : тези Всеукр. наук.-практ. конф. «Інтелектуальна власність в Україні». Упорядники : М. В. Савицький, Г. П. Євсєєва, В. А. Бабенко. Київ – Дніпро : НДІ ІВ НАПрНУ – ПДАБА, 2019. 424 с. С. 347–353.
9. Бондар Г. Архітектурні конкурси та конкурси розвитку територій : демократія в дії. Київ : Арт-Книга, 2017. С. 83–87, 262–267.

10. Про затвердження Порядку проведення архітектурних та містобудівних конкурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.1999 № 2137-99-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-99>

11. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 № 687. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>

12. Кримінальний кодекс України : Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Ст. 176 № 1977-VIII від 23.03.2017.

13. Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b2fa2348-98d5-4ba5-8c6e7963432eaff7&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiStvorenniaTaVikoristanniaTvorivArkhitekturi&isSpecial=true>

REFERENCES

1. *Pravo intelektualnoi vlasnosti : nauково-praktychnyi komentar do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy* by M. V. Paladiia, N. M. Myronenko, V. O. Zharova [Intellectual property law: Scientific and practical commentary to the Civil Code of Ukraine. For gen. ed. M.V. Palladium, N.M. Mironenko, V.O. Zharova]. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo Publ., 2006, 432 p. (in Ukrainian)

2. *Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 № 3792-XII* [On copyright and related rights : Law of Ukraine of 23.12.1993 no. 3792-XII]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (in Ukrainian)

3. Myronenko N. and Rabotiahova L. *Tvir arkhitektury yak ob'iekt dohovirnykh vidnosyn* [The work of architecture as an object of contractual relations]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnost* [Theory and practice of intellectual property]. 2013, no. 6, pp. 10–18. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2013_6_3. (in Ukrainian)

4. Solonar A.V. and Solonar O.V. *Pytannia zakhystu avtorskoho prava u sferi arkhitektury y mistobuduvannia: praktychnyi aspekt* [Issues of copyright protection in the field of architecture and urban planning: a practical aspect]. *Porivnialno-analitychne parvo* [Comparative and analytical law]. 2016, no. 4, pp. 157–160. (in Ukrainian)

5. Verbytska A.O. *Arkhitekturni tvory yak ob'iekti prava Intelektualnoi vlasnosti. Tendentsii ta innovatsii* [Architectural works as objects of intellectual property law. Trends and innovations]. *Internauka. Seriiia: «Iurydychni nauky»* [Internauka. Series "Legal Sciences"]. 2018, no. 4 (9), pp. 21–25. (in Ukrainian)

6. Babenko V.A. and Ryzhkova A.I. *Zakonodavstvo Ukrainy shchodo tvoriv arkhitektury ta yoho pravozastosuvannia* [Legislation of Ukraine on architectural works and its law enforcement]. *Natsionalni, yevropeiski ta mizhnarodni vymiry : materialy VII Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii molodykh vchenykh ta studentiv z problem intelektualnoi vlasnosti «Zakonodavstvo Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti ta yoho pravozastosuvannia* [National, European and international dimensions : Proceedings of the VII All-Ukrainian scientific-practical conference of young scientists and students on intellectual property “Legislation of Ukraine in the field of intellectual property and law enforcement”. Kyiv : KNU Publ., 2019, pp. 23–27. (in Ukrainian)

7. Babenko V.A. and Ryzhkova A.I. *Problemy pravovoi okhorony ta zakhystu tvoriv arkhitektury, yak ob'iektiv prava intelektualnoi vlasnosti* [Problems of legal protection and protection of architectural works as objects of intellectual property law]. *Intelektualna vlasnist v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku v informatsiinomu suspilstvi : tezy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii 28-29 november 2019* [Intellectual property in Ukraine: problems and prospects of development in the information society : abstracts of the All-Ukrainian scientific-practical conference. Correct by M.V. Savytskyi, H.P. Yevsieieva and V.A. Babenko. Kyiv – Dnipro : NDI IV NAPrNU – PDABA Publ., 424 p., pp. 308–316. (in Ukrainian)

8. Babenko V.A. and Terno Yu.V. *Vydy porushen avtorskykh prav na arkhitekturni tvory* [Types of Copyright Infringements on Architectural Works]. *Intelektualna vlasnist v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku v informatsiinomu suspilstvi : tezy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii* [Intellectual Property in Ukraine: Problems and Prospects for Development in the Information Society : abstracts of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]. Correct by M.V. Savytskyi, H.P. Yevsieieva and V.A. Babenko. Kyiv – Dnipro : NDI IV NAPrNU – PDABA Publ., 424 p., pp. 347–353. (in Ukrainian)

9. Bondar H. *Arkhitekturni konkursy ta konkursy rozvytku terytorii : demokratiia v dii* [Architectural and territorial development competitions : democracy in action]. Kyiv : Art-Knyha Publ., 2017, pp. 83–87, 262–267. (in Ukrainian)

10. *Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia arkhitekturnykh ta mistobudivnykh konkursiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.11.1999 № 2137-99-p* [About the statement of the Order of carrying out architectural and town-planning competitions : the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 11/25/1999 № 2137-99-p]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-99>. (in Ukrainian)

11. *Pro arkhitekturnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 № 687* [On architectural activity : law of Ukraine of 20.05.1999 no. 687]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>. (in Ukrainian)

12. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy, Kodeks, Zakon vid 05.04.2001 № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), st. 176 № 1977-VIII vid 23.03.2017* [Criminal Code of Ukraine : Code of Ukraine, Code, Law of 05.04.2001 no. 2341-III. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), art. 176 no. 1977-VIII of 23.03.2017]. (in Ukrainian)

13. *Rekomendatsii shchodo zabezpechennia pravomirnosti stvorennia ta vykorystannia tvoriv arkhitektury* [Recommendations for ensuring the legality of the creation and use of architectural works]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b2fa2348-98d5-4ba5-8c6e7963432eaff7&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiStvorenniaTaVikorystanniaTvorivArkhitekturi&isSpecial=true>. (in Ukrainian)

Надійшла до редакції: 12.01.2021.